

ANMELDELSER.

Robert Neiiendam, Johanne Luise Heiberg. Kbhavn. 1937. 162 S. (Povl Branner).

Den flittige Teaterhistoriker, Teatermuseets energiske Leder *Robert Neiiendam*, har udsendt en ny Udgave af sin Bog om *Johanne Luise Heiberg*. Da hans Monografi udkom i 1917 vakte den megen Opsigt paa Grund af sine helt ny Synspunkter, paa nogle virkede den vel nok ikke saa lidt chokerende, men man maatte bøje sig for dens gennemførte Sanddrthed; enhver Paastand hvilede paa de omhyggeligste Undersøgelser. Siden den Gang har Forfatteren til Stadighed beskæftiget sig med Emnet, og hans Studier har resulteret i en Række højt bemærkelsesværdige Tilføjelser i den nye Udgave, der yderligere uddyber Billedet af Fru Heiberg.

Blandt vore store Skuespillerinder indtager *Johanne Luise Heiberg* en ganske særlig Stilling. Hun blændede ikke alene paa Scenen, hun blev tillige et samlende Midtpunkt for en hel aandelig Kultur i en baade vigtig og tiltrækkende Periode, en Tid vi med Rette betegner som en Guldalder. Hvis nogen dansk Kvinde fortjener en Monografi er det netop hende, den lille Værtshusholderdatter, der tilbragte sine Barneaar »tæt ved Pilestræde eller Holmensgades Rendestene med Dyrhavsbakken som sommerligt Fristed«, og som endte som en Kunstens og Aandslivets Dronning. Hendes Liv er et Eventyr, og *Neiiendam* har vist, at dette Eventyr er langt mærkeligere og usigeligt mere belærende, end hun selv har fremstillet det i sine berømte Livserindringer, som i Sandhed maa kaldes »Dichtung und Wahrheit« med stærkt Eftertryk paa det første. I dette Værk kæmper hun med al Kraft for den imponerende Rolle, hun ønskede at spille paa Livets Scene, og som hun i Almindelighed gennemførte med en saadan Virtuositet, at hun ikke alene formaaede at blænde sin Samtid, men ogsaa Eftertiden.

Neiiendam, der rundt om i sine Værker har tegnet saa mange interessante og mærkværdige Kvindeskikkelser, giver os her langt den interessanteste og maaske ogsaa paa en vis Maade den mærkværdigste, og han gør det ikke alene med stor videnskabelig Omhu, men ogsaa med levende kunstnerisk Følelse og Fantasi. Man mærker tydeligt, at han er bjergtaget af sit Emne. Det Idealbillede, som Fru Heiberg tegnede af sig selv, og som en hel Tidsalder troede paa, har han rokket svært ved, men efter min Mening har han baade gjort den lille uskyldige Pige med Englevingerne og den fornemme Etatsraadinde en stor Tjeneste. Det er nemlig langt mere tiltalende at staa overfor et virkeligt Menneske, end overfor en utilnærmelig, idealiseret Skinfigur. Rent menneskeligt er denne Bog i Virkeligheden et bedre Forsvar for hendes Liv end hendes egne stærkt udpyntede og opstadsede Erindringer. Det tragiske i hendes Liv, der behandles meget smukt, virker stærkt forsonende.

Der er i det hele taget adskilligt, der før har været uforstaaeligt i hendes Liv og Handlinger, som nu ligger klart for Dagen. Vi ser denne mærkelige, højt begavede Kvinde i hendes Ægteskab, i hendes Forhold til mange af Tidens betydeligste Personligheder og ikke mindst til Teatret, og vi forstaaer Arten af hendes Kunst langt bedre gennem denne aandfulde og indgaaende

Analyse af hendes ejendommelig sammensatte Sjæleliv. Hele hendes Udvikling belyses paa en fængslende Maade, og Forfatteren sammenfatter den selv et Sted i følgende Ord: »Harboe betyder i Fru Heibergs Liv Indvielsen, Heiberg er den intellektuelle Udvikling, den intime Forstaaelse, og Wiehe den erotiske Udfoldelse indenfor Kunstens Grænser«. Mere kort og rammende kan det næppe siges.

Det er klart, at den teaterhistorisk interesserede Læser vil glæde sig over adskilligt. Et prægtigt Fund er saaledes den Klage, som en Række af Teatrets Kunstnerinder i 1833 sendte Direktionen, og som var forfattet af Fru Heiberg. Dokumentet viser blandt andet, hvor usle Garderobeforholdene den Gang var. Om Paaklædningsværelse Nr. 11, som var forbeholdt de førende Skuespillerinder, hedder det: »I dette Værelse er en stor Kakkellovn paa den ene Væg, og Døren ligefor; den tredie Væg udgjør et Vindu, og den fjerde en mørk Baggrund. Den eneste, og endog høist indskrænkede Plads til Paaklædning i dette Værelse, er den imellem Døren og Kakkellovnen. Ved at sidde med den ene Side op ad en brændende Kakkellovn og med den anden i den frygteligste Træk fra den til Gangen vendende Dør, er det umuligt at undgaae Forkjølelse og andre Sygdomme.« Det er sikkert med fuld Ret disse Paaklædningsværelser kaldes »ubequemme og usunde Huler«. Saadanne Forhold bød man altsaa de Kunstnere, som tolkede Guldalderdigternes skønne farverige Ord.

Det skal endnu tilføjes, at Bogen indeholder en Række fortræffelige Illustrationer, af hvilke ikke mindst de interessante Rolle billeder er af stor Værdi for Teaterforskningen. De sætter vor Fantasi i Bevægelse og yder et udmærket Bidrag til Forstaaelsen af Dåtidens hele Scenestil, dens Costume- og Dekorationskunst.

Torben Krogh.

Axel Garboe, Agersø i Store Bælt med Nabo-Øen Omø gennem Tiderne. København 1938. 302 S. (P. Haase & Søns Forlag).

Ved nogenlunde fuldstændigt at gennemgaa den ret omfattende topografiske Litteratur, som hvert Aar ser Lyset herhjemme, snart som særskilt udgivne Skrifter, snart i Form af Bidrag til Amtsaarbøgerne, faar man et stærkt Indtryk af den Frodighed, som for Tiden kendetegner denne Litteraturgren. Overalt gør der sig en levende Interesse for de forskellige Egnes Historie gældende, men kun alt for ofte bærer de Frugter, som denne Interesse af føder, et umodent Præg, og jævnlig kan man ikke værge sig mod den Følelse, at det havde været mere gavnligt for ikke faa af vore Dages topografiske Penneførere, om de i Stedet for at ville optræde som Forfattere havde ladet sig nøje med at skaffe deres Interesse Næring ved grundigt at fordybe sig i, hvad andre, mere kyndige havde skrevet om lignende Emner. Det er dobbelt beklageligt, at saa meget af den topografiske Litteratur lider under væsentlige Mangler, thi ikke blot bliver derved en Række herhenhørende Emner ufyldstgørende behandlet, men saadanne Skrifter bidrager ogsaa til yderligere til at nære den — i sig selv uforstaaelige og ubegrundede — Ringeagt, som man desværre ofte møder hos »Faghistorikere« over for Arbejder vedrørende Lokalhistorie (og Personahistorie), en Ringeagt, som forøvrigt ikke sjældent er forenet med en lige saa stærk Tilbøjelighed til at staa med Hatten i Haanden over for »Lokalhistorikerne« som Korporation betragtet.

Paa Baggrund af den Ukyndighed og Ubchjælpsomhed, som saa ofte giver sig Udslag i lokalhistoriske Skrifter, er det i høj Grad velgørende at stifte Bekendtskab med den Bog om Agersø (med Omø), som Dr. *Axel Garboe* nylig har udsendt. Det er en kyndig, kultiveret, velafrundet Bog, som betyder en virkelig Berigelse af den topografiske Litteratur. Et stort Held har det

været, at Forfatteren i sin Person har forenet en Række Forudsætninger, som ellers kun sjældent er til Stede hos en enkelt Mand. Som Præst paa Øen i over et Decennium har han haft rig Lejlighed til af Selvsyn at lære denne mærkelige lille Verden at kende, som akademisk skolet Forsker forstaaer han at gennemføre sine Undersøgelser paa metodisk Maade, og som tidligere Bibliothekar er han vel hjemme i den vanskelige Kunst at finde sig til Rette i den snart uoverskuelige Litteratur og at citere den med Nøjagtighed (jvfr. det ypperlige Afsnit med Kildehenvisninger), som øvet Skribent formaar han at lægge sine Resultater frem i et klart, ofte smukt Sprog, som historisk Interesseret evner han at følge en Udviklingsgang paa forskellige Omraader, og som gammel Naturvidenskabsmand har hans Stemme en ganske særlig Vægt, naar han taler om Øernes geologiske Forhold, om deres Fauna og Flora. Endelig er han en Mand af Aand, hvis Blik ikke standser ved Sognegrænsen. Han ejer netop den Evne, som kan give Monografien dens særlige Tiltrækning: at lade det almene spejle sig i det specielle og det lokale give nye Bidrag til Belysning af Helheden, og han glemmer aldrig, at Historien i første Række er de svundne Slægters Liv, ikke blot et Spil af abstrakte Faktorer. Meget smukt kommer dette Synspunkt til Orde et Sted i Fortalen, hvor det hedder: »en lille Lokalitets Historie føjer sig ikke blot som en lille Mosaiksten ind i det større Billede af Fortiden, men fra den begrænsede Lilleverden kan der glimtvis falde Lys over videre Perspektiver, og man kan ledes endnu et Skridt frem i Forstaaelse af M e n n e s k e s k æ b n e r.« — Ved sin Forening af litterær Kunnen og personlig Iagttagelse, af historisk Forstaaelse og naturvidenskabelig Indsigt kommer Dr. Garboe paa mærkelig Maade til at staa som den, der fortsætter Linien fra de topografisk interesserede Præster i det 18. Aarhundrede. Bortset fra personlige Fortrin og fra Fremskridt, som skyldes de mellemliggende Aars videnskabelige Udvikling, er han i Virkeligheden aandeligt set i Slægt med Mænd som *Peder Eduardsen Friis*, *Jochim Junge*, *Seyer Mahling Beyer*, *Niels Blicher* og mange andre af de brave Præstemænd, hvis litterære Arbejder vel er af ulige Værd, men som alle har gjort sig i høj Grad fortjente af Kundskaben om det danske Land og det danske Folk.

Forfatteren begynder sin Fremstilling med den forhistoriske Tid og fører den op til den sidste Menneskealders Historie. En gennemgaaende Svaghed ved Bogen forekommer det Anmelderen at være, at Dr. Garboe saa strengt følger det kronologiske Princip, som i det hele Disponeringen af Stoffet næppe er hans stærkeste Side. Ved saa nøje, som her er sket, at gaa frem efter Tidsfølgen forrykkes dels i Almindelighed Balancen mellem Skildringen af Øens historiske Helhedsudvikling og de i særlig Forstand topografiske — stedsbeskrivende — Afsnit, dels modarbejdes inden for de specielle Kapitler Overblikket ved en stadig Sammenblanding af Tilstandsskildring og Fremstilling af det historiske Hændelsesforløb. Dette mærkes især i det store Afsnit om »Kirker, Præster og Degne i tre Aarhundreder«. Skønt selv Kirkehistoriker maa Anmelderen finde, at dette Kapitel baade i sig selv og set i Forhold til de øvrige er for fyldigt. Tilmed lader Fremstillingen her ikke saa lidt tilbage at ønske. Den almindelige Redegørelse for, hvad de enkelte Præster har betydet for Øen, og for, hvorledes deres egen Skæbne har formet sig her, — en Redegørelse, der iøvrigt bygger paa et samvittighedsfuldt Studium af de sparsomme Kilder —, er i den Grad blandet sammen med Oplysninger af rent privat Natur, som man hellere havde set samlet som et Tillæg bag i Bogen, at Læseren oftere modtager et flimrende uroligt Indtryk. Hertil bidrager ogsaa den Ejendommelighed, at Forf. Gang paa Gang — næsten paa hver eneste Side — afbryder sin egen Fremstilling for at meddele Kildernes verba ipsissima endda i Form af Citater med Tidens Ret-

skrivning. Hvor værdifuldt baade i metodisk Henseende og som stilistisk Virkemiddel det end kan være i et historisk Skrift nu og da at lade de skiftende Tidsaldre selv faa Mund og Mæle, saa er Forf. dog sikkert her gaet alt for vidt. Man mærker, at han aabenbart føler sig noget fremmed over for især det 18. Aarhundredes Stil, thi ellers vilde han næppe i den Grad ord- og bogstavret have anført ganske almindelige Vendinger og Udtryk, som atter og atter kommer igen i de officielle Kilder. Det er tilmed til Skade for hans egen Stil, der mister sin rolige og smukke Karakter ved bestandig at blandes med heterogene Bestanddele. Indholdsmæssigt set vilde det have været ønskeligt, om den kirkehistoriske Baggrund var blevet noget stærkere fremdraget, ligesom man ogsaa gerne havde set (om Kilderne da tillader det), at de enkelte Præsteskikkelser var blevet placeret mere præcist som Led i den kirkehistoriske Udvikling. Den mærkeligste blandt dem var uden Tvivl *Jens Finne Borchgrevink*, Præst paa Agersø og Omø 1771—83, som talentfuld Deltager i naturvidenskabelig Forskning Dr. Garboes Forgænger paa andet end det kirkelige Omraade, og man forstaaer, at Forf. ikke har kunnet modstaa Fristelsen til at meddele en fyldig Levnedstegning af denne usædvanlige Personlighed, men om det just er metodisk rigtigt i et Skrift specielt om Agersø at indflette en saa indgaaende Omtale af Forhold, som i ringe Grad vedrører Øens Historie, er dog et stort Spørgsmaal.

Det har ligget Anmelderen særlig nær at beskæftige sig med det kirkehistoriske Afsnit i Dr. Garboes Bog. Andre vilde maaske anke over, at andre Sider af Øens Historie, de økonomiske og landbrugshistoriske Forhold f. Eks., er vel knapt behandlede. Særlig fra Retsprotokoller skulde man tro, at der lod sig fremdrage adskilligt mere til Oplysning om den almindelige Tilstand paa Øerne. Tilbage bliver imidlertid det Helhedsindtryk, at vor Litteratur er blevet forøget med en indgaaende og tiltalende Skildring af en mærkelig, hidtil lidet kendt Lilleverden i det danske Rige. For Dyrkere af dansk Personalhistorie vil Bogen være af særlig Værdi ved Omtalen af de mange Personligheder, den kaster nyt Lys over.

Bjørn Kornerup.

SVAR.

1.

(10, VI, 78).

- 1) Konsumtionsbetjent *Jens Nielsen Trap* blev begravet d. 26/9 1737, 70 Aar gl. (Aalborg Budolfi Kirkebog).
- 2) I »Personalhist. Saml.« v. Hauch-Fausbøll, 1906, S. 109, staar under Kirkebogsuddrag fra Thy: Ørum: 1741: Baronesse Schack af Vestervig Kloster Fd. for Student *Niels Traps* Søn *Jens Pejter* født paa Ørum.
A. M. S. Myrhøj,
Kommunelærercr.

2.

(10, VI, 79).

Angående *Johanne Lerches* Forfædre henviser jeg til min Artikel: »Lidt om de ældre Led af Slægterne Lerche og v. Westen« i Personalhistorisk Tidsskrift 9. I. 97 f.f.

Rådmand i Nysted *Iver Nielsen* og Hustru *Johanne Lerche* står omtalt Side 101. Det vil herefter ses, at *Johanne Lerche* er Datter af Sognepræst i Nysted Mag. *Knud Lerche* og *Sophie Bathe*, hvis Anetavle, såvidt den er mig bekendt, findes på Side 102.

Svigersønnen Apotheker *Johann Gottfried Becker* er en yngre Broder af den i samme Artikel Side 98 nævnte Apotheker i Odense *Jacob Gottfried Becker*. Om denne Slægt findes en righoldig Literatur. Specielt om Hof-apothekeren henviser jeg til Burman Becker: Hof- og Rejseapotheker Johan Gottfried Becker's Levned, København 1864. Han var Søn af Rektor i Husum Mag. *Gottfried Becker* (født i Lennep 1600, død i Husum 12/3 1652) og *Elisabeth Ehrenreich*. Farfaderen var *Johannes Becker*, Sognepræst i Essen senere i Lennep, født i Antwerpen, død 1614. Dennes Hustru var ligeledes født i Antwerpen. Hendes Navn kender jeg ikke. Moderens Forældre var Amtmand i Stowe i Hannover *Erich Ehrenreich* (død 1618 i Hamburg) og *Elisabeth Buscher*.

Af Oldeforældrene kender jeg kun Mormoderens Forældre, nemlig Sognepræst i Stade *Vitus Buscher* og *Elisabeth Bruckampt*.

Randers, den 1. Maj 1939.

Aage Lassen Landorph,
Overretssagfører.

BØGER INDSENDT TIL REDAKTIONEN.

Trolle. Ved Th. Hauch-Fausbøll. Dansk genealogisk Institut. København 1938. 35 S.

Meddelelser om Slægten Secher (Siker). Samlede af Dr. jur. V. A. Secher. 2. Udgave. Under Redaktion af Dr. med. Knud Secher. Andr. Fred. Høst & Søn. København 1939. 386 S. + 1 Tvl.. Ill..

Bogtrykker Johan Rudolf Thiele's samtlige Efterkommere. Ved S. Otto Brenner. Personalthistorisk Instituts Forlag. København 1939. 42 S. + 1 Tvl. + Navnefortegnelse.

Konsistorialraad Jacob Christian Schmidh's samtlige Efterkommere. Ved S. Otto Brenner. Personalthistorisk Instituts Forlag. København 1938. 73 S. + 2 Tvlr. + Navnefortegnelse.

Slægtsbog for Sogndegn Sejer Olesen Leth og Hustru Ida Nielsdatter samt deres Forslægt og Efterslægt. Ved P. Filtenborg. København 1938. 213 S. + 1 Tvl.. Ill..

Karl Madsens Bibliografi. Udarbejdet af Merete Bodelsen. Fischers Forlag. København 1939. 176 S.. Ill..

TIL MEDLEMMERNE.

Samfundets Medlemmer kan ved Henvendelse til Hr. Landsretssagfører Poul Schrader, Skindergade 44, Tlf. C. 9750, erholde Th. Hauch-Fausbøll »Slægten Schrader« for halv Pris, Kr. 5,—, saa langt Oplaget rækker.

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

- I. Doktorer og Licentiater 1479—1788.
- II. Kirurger 1738—1785.
- III. Den danske Lægestand 1786—1838.
- IV. Den danske Lægestand.
Supplementsbind til 7 Udg. (Læger, der har taget Eksamen efter 30. Januar 1838 og er døde inden 1. Januar 1901).
- V. Supplementsbind til I—IV.
I—V Kr. 8,—. Enkelte Bind Kr. 2,—.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660—1848

Kr. 3,25.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET

SLESVIG 1660—1864

Kr. 2,—.

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFTS

FØRSTE 50 BIND

1.—9. Række II (1880—1929)

Kr. 2,—.

samt

FORTEGNELSE OVER

LITTERÆRE ARBEJDER AF LOUIS BOBÉ

Udarbejdet af ØJVIND ANDREASEN, cand. mag.

Kr. 2,—.

Hevendelse sker til Ejnar Munksgaards Forlag, Nørregade 6,
København K., Tlf. Central 6970.

Bognyheder.

FRA RIGSARKIVETS SAMLINGER II

Gemeimearkivet i Tiden fra Enevældens Indførelse
til Rigsarkivets Oprettelse (1660—1889).

Ved *Holger Hjelholt*.

56 Sider. Folio med Lystryk.

Indb. Kr. 6,—.

THOMAS KINGO'S SAMLEDE SKRIFTER

Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
ved *Hans Brix*, *Paul Diderichsen* og *F. J. Billeskov-Jansen*.
Bind II er udkommet. Vil blive komplet i 7 à 8 Bind.

Bd. II, 263 Sider.

Kr. 6,—.

For Medlemmer af D. S. L.'s Prænumerantafdeling

Kr. 4,—.

DANMARKS RIGES BREVE

Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
under Ledelse af *Franz Blatt*.

Udkommet er: 2. Række 1. Bind, 1250—1265.

Udarbejdet af *Gustav Hermansen*.

374 Sider.

Kr. 12,—.

AMTSUDGAVEN af

„Danmarks Riges Breve“ udgivet af Det Danske
Sprog- og Litteraturselskab under Ledelse af *Franz
Blatt*:

Aarhus- Randers- Vejle- Amter.

2. Del 1. Hefte 1250—1265 ved *Gustav Hermansen*.

56 Sider.

Kr. 1,—.

EJNAR MUNKSGAARD · KØBENHAVN